

Boekbescrijving

Uit de school geklapt.

De schoolopziener Wirtz is een revolutionnair, hoe anti-revolutionnair hij ook is. Ge bemerkt het, op welke bladzijde ge zijn boek „Uit de school geklapt.”¹⁾ ook openslaat, ge bemerkt het reeds aan zijn spelling. Wie is er onder ons, die een boek durft uitgeven in de Kolle-wijnse? Waar is de uitgever, die zo een boek aanneemt? Maar Wirtz doet het en Wirtz vindt een uitgever.

Ik hoop, dat het hem met al zijn revolutionnaire ideeën zo goed zal gaan als met zijn spelling.

Zijn boek van ruim tweehonderd bladzijden, bevat meer dan vijftig schetsen, zodat ge u niet behoeft in te spannen met ouderwets lange betogen. Gemiddeld stukjes van vier bladzijden. Maar waag het niet, er eentje te lezen, want dan moet ge nadenken, en dan begint ge te vragen, waar die man toch met u heen wil. Die man wil — ik begin maar met nummer één — dat een schooltijd precies op tijd zal beginnen en eindigen; dat — nummer twee — het schoollokaal netjes zal zijn. Hij durft zelfs de gedachte uitspreken, dat Hollandse huismoeders lid van het schoolbestuur worden, en eens met de vinger over kasten en richels strijken. Hij wil zelfs bloemen in de lokalen, hij wil de wanden versieren met prentbriefkaarten en scheurkalenders, en hij vertelt, dat het in sommige scholen in orde is, dank zij vooral vele onderwijzeressen. Maar — hij klapt uit de school en dat kan hij, hij is schoolopziener — hij weet ook, natuurlijk zonder namen te noemen, op misstanden te wijzen, die met eenvoudige middelen verbeterd kunnen worden.

Stel u voor — ik ben nog maar in het begin van het boek — stel u voor een onderwijzer, die zijn schoollokaal met oude scheepszeilen donker weet te maken, en dan een voorstelling geeft met de tooverlantaarn, om de kinderen aardrijkskunde van Oost-Indië te laten zien — en dat vindt me die schoolopziener goed. En hij ging er over spreken met het bestuur van die onderwijzer, en veertien dagen later kreeg die onderwijzer een goede lichtafsluiting van zijn bestuur en kort daarna een projectie-lantaarn van zijn oud-leerlingen. Ik zou willen vragen: waar moet het heen met de school als het zo moet!

Ik zou het hele boek van de heer Wirtz met u willen doorgaan, maar mijn opstel zou veel te lang worden. Alleen om de schetsen Montessori zou men het boek willen lezen; laat mij er slechts dit van zeggen, dat hier een nuchter mens zijn oordeel uitspreekt.

Ik heb nooit zo goed begrepen, waar een schoolopziener voor dient, als na de lezing van dit boek. Een schoolopziener komt in goede en minder goede scholen. (Slechte wil ik niet zeggen.) En als hij een goed waarnemer is, dan kan hij de ene school voordeel laten trekken van de andere. Dat heeft Wirtz gedaan met dit boek.

Maar meen nu niet, dat hij schrijft voor onderwijzers alleen. Hij heeft deze schetsen — en nog vele andere — geschreven in het orgaan van de Vereniging: Gereformeerd Schoolverband, en het is wel bekend, dat dit verband volstrekt niet enkel uit onderwijzers bestaat. Ik geloof, dat zeer veel, zo niet de meeste onderwijzers, in bijna alle opzichten gelijk denken met de heer Wirtz, maar — ze hebben te rekenen met de publieke opinie, vertegenwoordigd in de schoolbesturen, en die opinie is uiteraard veelal konservatief. Daarom moet dit revolutionnaire boek in de eerste plaats worden gelezen door de leden van schoolbesturen, in de tweede plaats door ouders van schoolkinderen, en, nu ja, in de derde plaats door het schoolpersoneel. Het kind zal er wel bij varen. A. L.

¹⁾ Uitgave J. H. Kok, Kampen.

EEN KAPITALIST.

Ik ben een kapitalist, lezer.

Ik zou u heel wat van mijn bezittingen kunnen noemen: een gezond lichaam, een gezond denkvermogen, een goed inkomen — en ga nu zelf maar verder opnoemen, wat gij zelf al voor bezittingen hebt, waarvoor geen brandkast noodig is.

Bovendien heb ik nog een bezit, bewaard op een plaats, waar geen mot of roest verderft en waar de dieven niet doorgraven of stelen; een erfenis, waarvan de apostel Petrus zegt, dat ze in de hemelen bewaard wordt, en dat ik zelf voor die erfenis word bewaard, wat men van aardse erfenissen niet kan zeggen. Wel veilig is dat bezit, waar de erfenis en de erfgenaam door dezelfde machtige hand worden bewaard.

Maar ik ken ook wel kapitalisten, die een kapitaal in de brandkast hebben, of in huizen en landerijen, of in schapen en koeien en kameelen, zooals Job en Abraham, en die toch dezelfde heerlijke hemelsche erfenis ook bezitten.

Kapitalist te zijn, een kapitaal te bezitten, is op zichzelf geen kwaad, evermin als armoede een deugd is. De rijke jongeling, die tot den Heere Jezus kwam, was niet in een verkeerden toestand, omdat hij kapitaal bezat, maar omdat hij van zijn „vele goederen” zijn afgod maakte. Hij ging bedroefd weg, toen Jezus hem in zijn eigen belang zijn goederen afeischte.

Kapitalist te zijn is geen kwaad, maar tot het geld te zeggen: „Gij zijt mijn god,” dat is het kwaad.

Ik heb eens een traktaatje gelezen met het opschrift: „Van Socialist tot Christen.” Dat was heel goed, maar ik heb gevraagd om nog een tweede traktaatje met den titel: „Van Kapitalist tot Christen.” Want een socialist en een kapitalist staan beide ver van het Christendom. En ze staan zeer dicht bij elkaar, hoe fel ze in onze dagen elkander ook bestrijden. Beide aanbidden denzelfden god: Mammon. Beide streven naar hetzelfde bezit: Macht. Geld is immers macht.

We hebben daar op onze plaat zulk een kapitalist zitten. Hij is zóó thuis gekomen. Snel naar zijn kantoor gegaan. Zijn hoed even afgezet. Zijn laarzen nog aan. Onmiddellijk moet hij het allerlaatste bericht lezen. Moet weten of zijn kapitaal niet al weer grooter is geworden.

En daar leest hij de boodschap, dat de koers gedaald is. Natuurlijk, hij speculeert. Iemand, die kapitaal heeft, kan het tegen behoorlijke rente leenen aan een ander, die ondernemingsgeest en werkkraft bezit; hij kan het ook leenen aan zijn land of aan zijn stad, die geld noodig hebben voor groote werken. En wanneer hij een Christen is, zal hij wel weten, hoe hij de rente van zijn geld kan gebruiken tot Gods eer.

Maar de echte kapitalist kent maar één streven: zijn kapitaal moet grooter worden, zoo spoedig mogelijk. En daartoe speculeert hij.

Hij zag, dat de Duitsche marken en de Oostenrijksche kronen laag werden in koers, en hij kocht ze bij duizenden; weldra immers zou de koers weer hooger worden en hij zou ze kunnen verkoopen met groote winst.

Dat is een speculatie, waaraan in de laatste maanden tal van menschen hebben meegedaan, en die daardoor zeer bekend is. Maar op dezelfde manier wordt aan de Beurs gespeculeerd in staatspapieren, in aandelen van spoorwegmaatschappijen, van cultuur-ondernemingen en wat niet al. En dat speculeeren wordt een zenuwachtig werk. Telkens bij daling koopen, bij rijzing verkoopen, als het mogelijk is, of bij nog meer daling maar gauw verkoopen, om niet nog grooter schade te krijgen, wanneer de aandelen straks waardeloos worden.

Ik heb iemand gekend, die door beurs-speculatiën twee-

maal schatrijk en tweemaal straatarm is geweest. Hij leefde van het speculeeren.

Ik heb ook een flinken werkmán gekend. Een man die, toen hij trouwde, nog een jaar loon over had. Dat legde hij weg voor den kwaden dag, die komen kon, wanneer hij eens voor een tijd zonder werk zou zijn.

En toen gebeurde het, dat in de zaak, waar hij werkte, gesproken werd over tabaksaandeelen, die tegen matigen prijs te koop waren, en waarop binnen korten tijd groote winst zou worden uitbetaald. En onze werkmán liet zich verleiden; hij nam zijn spaarpennings, zijn appeltje voor den dorst, en hij gebruikte het voor den goudorst, die over hem was gekomen. Hij kocht een tabaksaandeel. Maar de winst bleef uit. En na eenige maanden bleek, dat hij het slachtoffer was geworden van een zwendelzaak; de aandelen hadden in het geheel geen waarde, en mijn werkmán was zijn kapitaalje kwijt.

Zoo gaat het velen, die speculeeren. Maar het kan ook wel anders gaan. Wanneer ge er verstand van hebt, en het loopt u een beetje mee, dan kunt ge met speculeeren ook wel rijk worden. En wat hebt ge dan? Wel, dan zijt ge rijk.

Een gevaarlijk bezit. De dichter van het dertigste hoofdstuk der Spreuken heeft het zich afgebeden. „Armoede noch rijkdom geef mij niet.”

Maar wanneer ge door speculeeren rijk zijt geworden, dan blijft ge speculeeren. En, wanneer uw eenig streven in de wereld is, rijk te worden, dan blijft ge jagen naar meer bezit, want het „meer” wordt nooit vol. En dan geeft ge uw ziel aan het geld.

Uw ziel, dat is uw leven, dat zijt gij zelf. Gij geeft u zelf aan het geld, en gij zijt de slaaf. En een mensch is niet geroepen om slaaf te zijn.

Er zijn allerlei slavenjagers, die er op uit zijn, menschen te vangen. De drankzucht. De speelzucht. De zinnenlust. De geldzucht. De eierzucht. De machtsbegeerte.

De eene macht is al even boos als de andere. Want allen hebben ze hetzelfde karakter: ze lokken u, met wat onschuldig lijkt; ze beloven u, dat ge niet verder mee behoeft te gaan, dan u goeddunkt. Maar wee u, wanneer ge u in hun macht begeeft; ze nemen groter heerschappij over u, dan ooit Simon Legree heeft gehad over Oom Tom. Want de slavenhouder had alleen macht over het

lichaam van zijn slaaf; maar deze machten, ook het kapitalisme, hebben macht over ziel en lichaam beide; ze zijn dienaren van Satan, die beide, ziel en lichaam, kan verderven in de hel.

Ik noem daar het woord kapitalisme. Ik wil volstrekt niet spreken over wat daaronder verstaan wordt in den maatschappelijken strijd van onze dagen: het streven van kapitaalbezitters om de macht in de maatschappij in handen te hebben, gelijk socialisme het streven is der werklieden, om de macht in de maatschappij te brengen in de handen van de societas, de gemeenschap, of liever nog, in de

handen van de „proletariërs,” gelijk men in Rusland deed.

Ik wil daarover in het geheel niet spreken; ik noem kapitalisme de macht, die het kapitaal uitoefent op de menschenziel. En ik schreef het u ter waarschuwing. Want, ook wie door Gods genade aan de wereld ontvloeden is, staat nog steeds in gevaar, dat hij door de machten der wereld wordt overwonnen. Wanneer ons salaris telkens verhoogd wordt; wanneer ons bedrijf bloeit, zoodat de winst steeds grooter wordt, dan mogen we wel met dubbelen aandrang bidden: „Leid ons niet in verzoeking.” Want dan waren de booze machten om ons rond, die ons verleiden. En dan dringt in ons bewustzijn de meening, dat we gelukkiger zullen zijn, wanneer we nóg meer hebben. En geven we daaraan toe, dan vallen we in verzoeking en in den strik.

Het kapitaal is zulk een sterke macht. Het kapitalisme is zulk een sterke macht. Het kapitalisme is een macht uit den booze. En een menschen-

kind is niet in staat, weerstand te bieden, wanneer hij eenmaal heeft toegegeven. Want wien we ons zelf stellen tot slaaf, diens slaaf zijn we. Daarom geldt het hier, gelijk bij den alcohol of den zinnenlust: Wacht u voor den aanvang. Bid om bewaring, wanneer de verzoeking komt.

En wanneer gij gevallen zijt in den strik? Dan is er voor u één uitkomst. Jezus Christus kan ook deze boeien verbreken. De rijke jongeling kan een Barnabas worden, die zijn goederen aan de armen geeft. Maar, de verlossing uit de macht van het kapitalisme zal u pijn doen.

A. L.

